

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния проект

на ИВА АНДОНОВА СТАМЕНОВА

за присъждане на ОНС „ДОКТОР”

Тема: „РАЗВИТИЕ НА ЧЕТИВНАТА ГРАМОТНОСТ НА УЧЕНИЦИТЕ В IV КЛАС В УСЛОВИЯТА НА ПРОЕКТНА УЧЕБНА ДЕЙНОСТ”

Научен ръководител: доц. д-р Красимира Марулевска

Висше училище: Югозападен университет „Неофит Рилски”

Факултет: : Факултет по Педагогика

Катедра: „Предучилищна и начална училищна педагогика”

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика

Докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика (Начална училищна педагогика)”

Изготвил становището: проф. д-р Галя Йорданова Бонева, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”. Член на Научното жури.

Основание за изготвяне на становището: Заповед на Ректора на Югозападен университет „Неофит Рилски” и решение на утвърденото с посочената заповед научно жури.

Със заповед на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски” е определен състава на Научното жури. На първото си заседание журито определи председател, двама рецензенти и членовете, които да изготвят становища, сроковете, които следват по процедурата.

Проведената процедура е в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България и Вътрешни правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски” .

1. Данни за кандидата

Докторантката Ива Андонова Стаменова е зачислена с тема „Развитие на четивната грамотност на учениците в IV клас в условията на проектна дейност” с научен ръководител доц. д-р Красимира Марулевска.

При обучението в докторантура са спазени всички изисквания на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ЮЗУ – положени са всички изпити, изпълнени са планираните дейности от индивидуалния учебен план, има последователност и законосъобразност на процедурите.

Със Заповед на Ректора на ЮЗУ № 960 от 24.04. 2018 година Ива Андонова Стаменова е отписана от докторантура с право на защита, в съответствие с изискванията на Вътрешни правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски”.

2. Актуалност и значимост на проблема

Докторантката се е насочила към актуална тема, която е с определена иновативна насоченост и възможности за практическа приложимост в реална образователна среда. В потвърждение на това са следните аргументи:

- В съвременните социални и образователни условия се търсят нови възможности за оптимизиране на дейностите на учениците в урочните и другите форми на обучение и общуване.
- Изведените от Европейския съюз „ключови компетенции” все повече залагат на формирането и развитието на четивни компетентности у учениците. Тези постановки поставят нови цели и задачи пред българското образование и определят посоката на промените.
- Една от най-важните задачи на учебната дейност в началния училищен етап на основното образование е да съдейства за формирането у учениците на четивна грамотност, която се явява в основата на другите видове грамотност.
- Използването на проектна дейност съдейства за активизиране на учениците, за оптимизиране на взаимодействието между тях, за стимулиране на тяхното учене. Уроците по български език и литература предполагат осъществяване на пълноценни

комуникационни взаимодействия на субектите – „учител и ученици”, „ученици-ученици”.

- Прилагането на проектната дейност в обучението съдейства за стимулиране на учебната дейност на учениците, за оптимизиране на общуването, за повишаване на мотивацията, за обогатяване на познавателния им опит, за придобиване на умения, подпомага самопознанието, самооценката, или най-общо - формирането на „Аз-а”.

3. Описание на дисертационното изследване

Представеното дисертационно изследване се състои от Увод, Три глави, Изводи и препоръки, Заключение, Литература, Приложения.

Обемът на дисертационния труд е 148 страници основен текст и 193 стр. допълнителен текст. Представени са 58 диаграми, 11 таблици, 4 теста, анкетна карта, 3 учебни проекта.

4. Познаване на проблематиката от докторанта

Докторантката задълбочено е проучила значителна по обем литература - 129 източника. Направен е задълбочен теоретичен анализ на специализирана литература, на педагогически, психологически и методически научни трудове. Целенасочено са анализирани и оценени становища на изявени специалисти, които са важни в контекста на настоящото изследване. Проследено е възникването и развитието на идеите за ролята на проектната дейност за развитието на личността, за утвърждаването на „Аз-а”, за самоанализа, самооценката и самоконтрола при реализиране на учебната и други дейности. Целенасочено са изведени съвременни схващания за проектното обучение като важна предпоставка за успешно учене, пълноценни взаимодействия и личностна изява в различни учебни ситуации. Особено внимание се отделя на екипната дейност при работа по проект. На основата на тази обща характеристика, съвсем логично, вниманието се насочва към проучване на някои по-конкретни параметри, а именно - изясняване на въпросите, свързани с използването на проектната дейност за развитие на четивната компетентност у 10-11-годишните ученици чрез включването им в разнообразни проектни задачи.

В дисертационния труд подробно са разгледани доказали своята ефективност методически постановки и резултати от изследвания на

български и чужди специалисти, което е дало възможност на докторантката добре да осмисли и предложи своя модел за работа, да конкретизира и обособи параметрите на изследването, да намери и успешно да реализира удачни практически решения при конкретните условия.

От проведеното изследване и представената дисертационна разработка става ясно, че авторката много добре познава проблемите в теоретичен, методически и практически аспект. Това се явява надеждна основа за реализиране на авторската концепция и представяне на резултатите в дисертационния труд.

В цялостното изследване – от замисъла, теоретичния модел и практическата реализация, от написването и оформянето на научния труд проличава добрата професионална и научна подготовка на докторантката.

4. Организация и методика на изследването

Целта и задачите на изследването са добре формулирани, логически свързани и кореспондират с темата. **Обектът и контингентът на изследването** са подходящо подбрани.

Коректно са определени предметът и методите на изследване. Изведена е хипотеза, която се доказва чрез получените резултати от експерименталната работа.

Проведена е изследователска дейност, съответстваща на изискванията за такъв вид научно проучване. Методиката, която е използвана позволява да се получи надеждна и достоверна информация по разглеждания проблем. В процеса на работа са търсени различни технологически решения, които са обединени в логически издържан модел, който приложен в реална среда, обезпечава дейностите и създава условия за развитие на четивната грамотност на учениците от начална училищна възраст (четвърти клас).

Използвани са възможностите на различни методи за проучване на интересите, самооценката и активното включване на учениците в разнородни по съдържание и насоченост дейности за решаване на образователни задачи, свързани с усъвършенстване на четивната им компетентност. Напълно основателно авторката посочва „Сред подходящите възможности за технологизация на обучението е

включването на учениците в екипна (групова) организация на учебната дейност на основата на поетапно овладяване на похвати за групово учене”. Доказва се, че работата по проект дава възможности за създаване на продуктивна образователна среда, осигуряваща възможности за решаване на образователни задачи чрез съвместна работа с други ученици, за включване на всеки ученик в общите дейности, за създаване на позитивни взаимоотношения в класната общност.

Проведен е експеримент в класическите му етапи – констатиращ, формиращ и заключителен етап. Изследването е проведено с 46 ученици от 4-ти клас на СУ „Арсени Костенцев”, гр. Благоевград. Може би поради актуалността на проблема се предполага по-голям обхват (брой ученици и класове).

В хода на изследването са проведени целенасочени проектни дейности с ученици от експерименталната група. Моделът, приложен към педагогическия експеримент, съобразно разгледаната в дисертационния труд проблематика, е основан върху проектнобазираното обучение по четене в IV клас. В заключителния етап се потвърждават очакванията по отношение значимостта на приложения модел за стимулиране на читателската компетентност, умения, мотивация и интересите на учениците.

Статистическата обработка на данните е прецизна, изведени са значими зависимости и факторни обозначения, което позволява да се достигне до изводи, които имат стойностен характер за ефективността на приложената система на работа.

5. Приноси на дисертационния труд

5.1. Приноси с теоретико-методологичен характер

- Извършено е задълбочено теоретично проучване и анализиране на различни идеи, становища, концепции за функционалната грамотност, четивната грамотност, четивната компетентност, комуникативната компетентност на учениците. Открити са исторически измерения и съвременните приоритети в изследванията на проблема за развитие на четивната компетентност на учениците.

- Във втора глава е разгледана философията на прагматизма и концепциите за проектнобазираното обучение на учени като Д. Дюи, В. В. Гузеев, Н. В. Новожилова, К. Марулевска, А. Попов, П. Дюлгярова и др. Представени са методически идеи на специалисти, разкриващи ролята на

четивната грамотност при обучението по литература в началния етап на основното образование.

- В дисертацията са проследени в теоретичен и практически аспект основни акценти на четивната грамотност на учениците в IV клас и е разкрит развиващия потенциал на метода на проектите в условията на съвременната дидактическа система.

- Във втора глава е направен задълбочен анализ на теоретичния модел за развитие на четивната компетентност. Това става върху добре обоснована методологическа основа, основаваща се на личностноориентиран, компетентностен, комплексно-интегративен подход.

- Създаден е и е апробиран в условията на педагогическия експеримент на авторски дидактически модел за развитие на четивната грамотност на 10-11-годишните ученици.

- Разработена е система от критерии и показатели за диагностика на четивната грамотност на учениците при използване на проектната дейност в часовете по литература и български език. Тя включва добре подбрани критерии и показатели, съобразно спецификата на задачите, зададени в ДООИ за обучението по български език и литература в началния училищен етап и задачите на конкретното изследване, а именно формиране на четивната грамотност у учениците чрез използване на проектна дейност. Резултатите позволяват на авторката да направи целенасочени интерпретации и да разкрие реални възможности за усъвършенстване на четивните способности на учениците чрез проведените експериментални дейности.

- Особено ценно е разкриването на промените в отношенията между субектите вследствие на проведения формиращ експеримент. Доказва се, че именно активизирането на учениците в часовете по литература чрез използване на проектни задачи води до значими положителни изменения в експерименталната група по отношение учебни постижения, интензитет на общуването, позитивни взаимоотношения. Напълно логично авторката достига до изводи, че именно работата по проекти съдейства за достигане на по-високо ниво на четивна грамотност у учениците от експерименталната група.

- Получените резултати от изследването и направените анализи на данните въз основа добре подбрани статистически методи, открояват динамиката в развитието на четивната грамотност на учениците в

експерименталната група. Това позволява да се открият и анализират основните детерминанти, които имат значение за успешното реализиране на модела в реални учебни ситуации на литературното обучение.

5.2. Приноси с теоретико-приложен характер

- Разработен е теоретичен модел, опиращ се на комплексна система, построена чрез умело съчетаване на елементи от различни технологии, доказали своята значимост.

- Апробиран е авторски дидактически модел за развитие на четивната грамотност на 10-11-годишните ученици.

- Разгърнато са представени и много добре са аргументирани необходимите параметри за технологичното осигуряване на модела. Подробно и същевременно прецизно и логически последователно са показани основните етапи при усъвършенстване на четивната грамотност на учениците от 4-ти клас чрез включването им в проектни дейности.

- Убедително се анализира и практически се използва рационално структурираната информация за разкриване своеобразието на експерименталните етапи и достигнатите постижения от учениците в експерименталната група.

- Използвана е надеждна методика за установяване формирането и равнището на достигната компетентност у учениците от експерименталната група вследствие използването на проектна дейност.

- Създадената система насочва към осъзнаване, осмисляне и разбиране на специфичните особености при работата по проект в началното училище.

5.3. Приноси с приложен характер

- Предложеният модел е реално приложим при обучението по литература в четвърти клас на началния училищен етап и дава възможности за повишаване качеството на обучението чрез прецизиране на подходи, методи, форми, средства, свързани с различни по своя характер интерпретационни решения при отработване на четивните компетентности у учениците.

- Открити са реални възможности за използване на представената система на работа при обучението по литература в началния училищен етап. Представеният алгоритъм на работа (описаните логически обвързани етапи и процедури) успешно могат да се използват от началните учители при литературното обучение в 4-ти клас.

- Определени са насоки за оптимизиране на образователните дейности в началния училищен етап именно по посока на използване на проектнобазирано обучение като се търсят рационални практически решения, съобразно спецификата на работа по различните учебни предмети.

Въз основа на получените резултати от експерименталната работа, докторантката Ива Стаменова посочва, че „предлаганата методика води до повишаване ефективността от обучението по четене, опиращо се на проектнобазираното обучение, въз основа на което учениците повишават четивната си грамотност и едновременно с това се обособяват умения за практическо приложение на усвоената от текста информация”. Напълно приемам тази констатация, която е достатъчно аргументирана, както в теоретичен така и в практически план.

От цялостното изследване прозира необходимостта от развитие на професионално-педагогическите умения у началния учител за стимулиране на четивната компетентност у учениците чрез използване както на традиционни, така и на иновативни подходи при обучението по български език и литература в началния училищен етап.

Представените идеи имат отношение и към дидактиката на висшето образование. При подготовката на студентите–бъдещи начални учители трябва да се включат учебни дисциплини, които да запознаят студентите с работа по проект и специфичните изисквания при използване на проектните дейности в началното училище.

Като обща оценка считам, че целта и поставените задачи на изследването са постигнати. Статистическата обработка на данните е прецизна, изведени са значими зависимости и факторни обозначения. Количественият и качественият анализ на данните позволява да се достигне до изводи, които имат стойностен характер по отношение използването на проектната дейност при литературното обучение на ученици от началното училище.

Дисертацията е написана компетентно, научно, с ясно открояна авторова позиция по разглежданите въпроси. Език и стил – на много високо научно ниво. Разработката е оформена според стандартните изисквания за такъв вид научно изследване.

Авторката демонстрира, че може да провежда успешно самостоятелно научно изследване и може да оформи и изложи резултатите от него разбираемо и логично.

6. Публикации по темата на дисертационния труд

Докторантката е представила 10 публикации по темата на дисертационния труд, които са в специализирани педагогически издания и в сборници от български научни форуми.

7. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията, дава ясна представа за съдържателните характеристики и структурните параметри на дисертационния труд.

Заклучение:

Изследването и дисертационният труд са проведени и представени съобразно изискванията на ЗРАСРБ и Правилник за прилагане на ЗРАСРБ.

При изследването се достига до резултати, които имат приносен характер в обогатяване на теорията и практиката на литературното образование в началния етап на основното образование.

Оценката ми за дисертационния труд, автореферата, научните публикации и научните приноси е изцяло положителна.

Заклучение

Становището е изготвено на основание на ЗРАСРБ, Правилника на МС за неговото приложение, Вътрешни правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски”. От проведената изследователска дейност и представения дисертационен труд става ясно, че докторантката Ива Андонова Стаменова е съзнателен и отговорен изследовател, който убедително доказва своите компетентности.

Постигнатите резултати и изложените аргументи ми дават основание да дам своя **положителен вот** в Научното жури за защита на дисертационен труд на тема „Развитие на четивната грамотност на учениците в 4 клас в условията на проектна дейност ” за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на Ива Андонова Стоянова в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика

10. 06. 2018 г.

гр. В. Търново

Изготвил становището:

/проф. д-р Галя Й. Бонева/

